genis in van mannen, die hun kweekelingen kennen, onderwezen en onderzochten.

Weigerde de Theologische faculteit zulk een getuigenis af te geven, ze zou er op zichzelve niet toe te dwingen zijn.

Getuigenis geven is een hulpe, een dienst dien de Theologische faculteit aan de kerken bewijst, omdat deze daarbij zeer ernstig belang hebben.

Maar, en dat brengt de zaak tot een keerpunt, zulk een getuigenis verliest voor de kerken haar waarde, zoo zij niet harerzijds den noodigen waarborg bezitten, dat het getuigenis der Theologische faculteit *betrouwbaar* is. En dat nu de kerken in staat zijn voor het verkrijgen van die zekerheid de noodige maatregelen te nemen, danken ze hieraan, dat omgekeerd ook de Theologische faculteit er het hoogste belang bij heeft, het *vertrouwen der kerken* te bezitten.

Onze Eeredienst.

LI.

Wie zich de moeite gunt de gedrukte ontleding van de „Algemeene Belijdenis der zonden," gelijk we die een vorig maal gaven, nogmaals in te zien, zal ons aanstonds toestemmen, dat de *drie laatste korte volzinnen* uitstekend zijn, en juist aan den eisch voldoen; vooral zoo ze bij een volgende uitgave in afzonderlijke zinsneden gedrukt worden.

Maar dit kan niet gezegd van de vier eerste. Die vier eerste volzinnen zijn te lang, en hadden elk in tweeën moeten gesplitst zijn, waardoor vanzelf de tusschenzinnen hoofdzinnen zouden worden; de haakjes, die zoo misstaan, konden wegvallen: en de ziel in elke betuiging op zichzelve rusten kon.

De toon van het bidden zou hierdoor vanzelf winnen. De adem van den spreker zou rustig blijven en overvloedig zijn om elken volzin op zichzelf met volkomen beheersching uit te brengen. Na elken volzin zou een kleine rust intreden. En het zou geen de minste inspanning vergen, om op het eerste hooren het gebed geheel te volgen en mee te bidden.

Alle redengevende, tegenstellende en verbindende voegwoorden en betrekkelijke voornaamwoorden zouden verdwijnen, en de band van het geheel zou niet in deze partikels, maar in de geleidelijke en aanvullende opeenvolging der gedachten en betuigingen besloten liggen.

Zóóveel voor wat den *vorm* betreft, maar ook de inhoud is niet geheel wat die zijn moet.

Hier past geen schuldbelijdenis als van wie buiten verzoening staat. De zonden van Gods kind dragen een geheel ander karakter dan de zonden van het kind der wereld. Ze zijn zooveel ernstiger, zooveel grievender, zooveel meer tegen het heilige en tegen den rijkdom van Gods genade ingaande.

En al is het nu, dat er in elke kerk altoos vele onbekeerden tegenwoordig zullen zijn, toch is het niet hún gebed dat hier den toon mag aangeven. Het is en blijft de gemeente die bidt. Het is de vergadering der geloovigen die tot haar God roept. Een volk des Heeren dat schreit van weedom des harten bij de erkentenis, dat het zóó grootelijks door zijnen God begenadigd is, en nochtans alzóó tegen dien God van alle genade kon overtreden.

En nu ontkennen we niet, dat ons Liturgisch gebed dit ook zoo bedoelt, maar toch het spreekt er zich niet duidelijk genoeg in uit, het is in deze Schuldbelijdenis niet de heerschende toon. Er wordt niet uit dien grondtoon in gebeden.

In het *Onze Vader* is het die grondtoon waaruit de bede om vergiffenis opkomt, want er volgt op: „gelijk ook wij vergeven onzen schuldenaren," iets wat alleen de begenadigde ziel verstaat, en dat zoo diep verootmoedigt.

Wil men alzoo de Schuldbelijdenis in een gebed door den Voorzanger voor allen en in aller naam laten doen, dan moet het kort zijn, gnomisch zijn opgesteld, rhythmisch en symmetrisch afloopen, en dan moet de inhoud uitdrukken wat de verloste ziel ervaart als ze door de ontmoeting met God Drieeenig in zijn tempel, d. i. in de gemeente, zich ontzet voelt door de trouweloosheid waarmede ze de trouwe van haar *Verbonds-God* beantwoord heeft.

Een gebed niet van wie bezwijkt onder het Verbond der werken, maar als van één die zich als een trouwelooze bekent in het Verbond der genade.

En dit nu geeft deze *Schuldbelijdenis*, als zoodanig niet. Reeds de aanhaking van het „gebed vóór de Predikatie," als in éénen adem, kan niet worden goedgekeurd. *Schuldbelijdenis*, en de bede om *zegen op het Woord*, zijn twee geheel onderscheiden begrippen, die niet aldus uit het éene in het andere mogen overvloeien. Dit verwart. Het neemt den pas gewekten indruk weêr weg. En het mist juist door dien plotselingen overgang tot een geheel ander onderwerp, zijn natuurlijken afloop en zin. Tevens is het oorzaak dat de bede vóór de Predikatie te veel *pro memorie* wordt afgedaan, en niet tot haar recht komt.

Maar ook de *Schuldbelijdenis* zelve wekt bedenking.

Ze loopt in haar hoofdzinsnede uit op *bekeering van den zondaar:* „Nochtans, o Heere God en barmhartige Vader, wetende dat Gij den dood des zondaars niet begeert, maar dat hij zich bekeere en leve, en dat uwe barmhartigheid oneindig is, die Gij bewijst aan degenen die zich tot U bekeeren; wij roepen U van harte aan, in het vertrouwen op onzen Middelaar Jezus Christus, die het Lam Gods is, dat de zonde der wereld wegneemt, en bidden U, dat Gij wilt medelijden hebben met onze zwakheid, ons om Christus' wille alle onze zonden vergevende." Iets wat uitnemend is voor de nog *on*bekeerden, in de vergadering, maar niet voor de „vergadering *der geloovigen*" als zoodanig. Want wel gaat er vooraf: „Waarom wij ook niet waardig zijn uw kinderen genaamd te worden," maar dit klopt weêr niet met het volgende, en wordt verder niet uitgewerkt. Als David na zijn diepen val bidt: „Neem uwen Heiligen Geest niet van mij," dan spreekt hierin het besef van den Heiligen Geest ontvangen te hebben, tegelijk met den zielsangst van dien te verliezen. En als er dan volgt: „Geef mij weder de vreugde uws heils," dan hoort ge een bidder die bekent, die vreugde des heils gekend en genoten, maar door zijn zonde verloren te hebben.

En dit nu, het besef van in genade te staan, van genade ontvangen te hebben, en juist tegen die genade in gezondigd te hebben, in ondank en trouweloosheid, dit is het, wat dit gebed niet kent.

Heel de toon er van is de zielsuiting van een in zonde verzonkene, die voor het eerst vrede zoekt, en tot smeeken om genade kwam. Het Verbond leeft niet in dit gebed. Het is een staan voor de Wet, zoekende van den doem der Wet verlost te worden. En het is niet de zielsuiting van geloovige kinderen Gods, die met diepe zelfbeschuldiging gevoelen, hoe juist daardoor de kleinste zonde hun zoo misstaat, omdat voor hen de kleinste zonde het karakter aanneemt, van Gode zonde voor genade vergolden te hebben, en de trouw jegens den Vader in de hemelen te hebben geschonden.

De uitwerking hiervan is dan ook, dat de meesten bij zulk een gebed *niet* verootmoedigd worden, omdat ze, verlost van de Wet, dat „gruwelijke" van hun zonde tegenover de Wet niet alzoo gevoelen, tenzij dan in die gevallen, waarin ze schromelijk waren uitgegleden.

We zeggen daarom niet, dat in zulk een Schuldbelijdenis niet ook de bede om steeds voortgaande bekeering haar plaats moet vinden, noch ook ontkennen we, dat ook de onbekeerde ten leven moet komen, maar al kan aan dit alles een plaats worden ingeruimd, het kan en mag niet het stempel op dit gebed zetten.

Het schuldbesef over terugzinking na de bekeering moet in ons hart veel dieper gaan, en draagt door onzen ondank en onze trouweloosheid veel bitterder karakter, dan de kennisse der zonde die de eerste maal tot bekeering leidt.

Wie voelt tegen de genade, tegen de ontferming, tegen de liefde, tegen de trouwe zijns Gods gezondigd te hebben, zinkt veel dieper in zichzelven weg, en laat toch aan den anderen kant het werk Gods aan zijn ziele en zijn bewezen genade niet los, maar pleit er op, en richt er zich aan op.

Ook de Schuldbelijdenis voor onze kinderen komt er niet in aan het woord, iets wat evenzoo tegen den Doop en tegen het Verbond strijdt. Met onze kinderen moeten we voor God staan, en niet alleen voor ons zelven, alsof onze jonge kinderen ons niet aangingen, noch ook alsof hun zonde God niet vertoornde.

Kortom, er ligt hier een *Schuldbelijdenis* voor ons, die hoe roerend schoon ook in de ure als de worstelingen der bekeering bij ons op het doorbreken staan, niet de schuldbelijdenis is van het begenadigde kind tegenover zijn Vader in de hemelen.

Het zou in den dieperen toon gezet, niet verloren, maar gewonnen hebben, omdat het beter zou gepast hebben op de *teezenlijke*, zij het ook niet altoos *werkelijke* verhouding, waarin de gemeente des levenden Gods tot haar God en Vader staat.

Voor Kootwijks Scholen.

Bij Ds. H. W. van Loon, ingekomen sedert 1 November 1898: Door br. P. *f* 0.40; Mej. M. G. *f* 3; busje Mej. Harlaar *f* 3.14½; door het college van collectanten te A. van R. eene gelofte *f* 1; door Ds. N. A. de Gaay Fortman, van D. te S. *f* 5; van H. *f* 10; N. N. Kerstgave *f* 8; Mej. J. te Z. *f* 2.50; V. H. J. S. voor ons arme Kootwijk *f* 2.50; Mej. S. van N. N. te O. L. *f* 2.50; busje br. Sweers *f* 4; gevonden schoolcollecte Raamkerk, X. *f* 4; door br. Sweers, van Mej. S. *f* 5; door b.b. diakenen te A., van Z. H. *f* 2.50; uit het busje van Mej. Harlaar *f* 2.50; door b.b. diakenen te A., van W. S. D. *f* 1; br. Haak *f* 1; Mej. E. S. *f* 2.50; Mej. Schimsteimer, van J. L. S. *f* 2.50; door br. diakenen te A., van v. L. *f* 2.50; door br. Munnik *f* 1; Mej. A. B. *f* 1; van Marretje's tante *f* 0.25; door den heer Hovy, van P. 41 Baarn *f* 5; door Ds. B. van Scheiven *f* 2.50.

In hartelijken dank ontvangen. Ingekomen bij Ds. Houtzagers: Van Ds. G. Vlug te Nijkerk, gevonden in de collecte *f* 2.50; Mej. C. Moyet te Delft *f* 1; van C. Hoogenborst te Steenwijk? *f* 1; Diaconie Geref. kerk C te Leiden, van een lid *f* 2; door den heer H. Rollman te Bodegraven, van N. N. te Aarlanderveen *f* 10.

D. HULLEMAN,
Kootwijk. *Penningmeester.*

Uit de Pers.

Ds. Klaarhamer gaf in de *Utr. Kerkbode* reeds zijn tweede artikel in zake het Voorstel-*Bavinck*, waarvan we het grootste stuk hier overnemen.

Men ziet thans vrij algemeen in en voelt het hoe langer hoe benauwender, dat de Gereformeerde Belijders boven bedoeld geen *twee* inrichtingen voor hooger onderwijs *plus* een *drietal* gymnasia *kunnen* onderhouden.

Als *alle* Gereformeerden in Nederland de Vrije-Universiteit en de gymnasia steunden, dan zou het wel gaan.

Maar dit geschiedt nu niet.

De Gereformeerden, die *buiten* de Gereformeerde kerken in een *ander* kerkelijk instituut leven, meenen voor 't grootste deel, dat de Vrije Universiteit eene *kerkelijke* universiteit is en dat de vrije-gereformeerde gymnasia toch ook eigenlijk maar dienstbaar zijn aan de Gereform. kerken.

Een treurig *misverstand*, een zeer te bejammeren en geheel verkeerde beschouwing der zaken; — maar 't is eenmaal zoo. Deze broeders zijn voor eerst niet er toe te brengen, de zaken te bezien, *zoo als zij in werkelijkheid en waarheid bestaan*, en zij blijven dus handelen naar *hun* kijk op de dingen, en onthouden dus hun medewerking en steun.

En nu wordt zoodoende de last voor de overige Gereformeerden te zwaar.

Als èn de Theologische Faculteit èn de kerkelijke opleidingsschool hebben het *minste* aantal professoren, waarmede zij het *kunnen* doen, dan moeten er *elf* Hoogleeraren zijn en die kosten dan saâm, — ten minste zoolang de professoren te Kampen het met het *te geringe* honorarium van *f* 3000.— maar moeten zien te stellen, — *f* 45,000.— *jaarlijks*.

Die kapitale som wordt dan uitgegeven voor een goede honderd studenten, die wat hun *aantal* aangaat, zeer gemakkelijk en zonder eenig bezwaar aan één inrichting onder *één* stel professoren konden studeeren.

Hierbij komt nog, dat wij geen elftal mannen hebben, die wetenschappelijk hoog genoeg staan, om hetzij in de Faculteit hetzij in de School te doceeren.

Wij hebben dus geen *geld* genoeg, wij hebben geen *mannen* genoeg, en wij hebben geen *studenten* genoeg.

En indien eens overhoopt de beide inrichtingen een flink getal studenten in haar gehoorzalen zagen, wat zouden we dan met al die candidaten in de Theologie moeten beginnen!

En *toch* hebben we *twee* inrichtingen voor Hooger Onderwijs plus drie voorbereidende scholen of gymnasia.

Dit *kan* eenvoudig *niet zóó* blijven. Er *moet* verandering komen.

En er komt nog wat bij, wat de zaak nog bedenkelijker maakt.

De *tweeërlei* inrichting is een zeer krachtig middel, om de *gedeeldheid* in het kerkelijke leven te *bestendigen* en de *wezenlijke ineensmelting* der in 1892 vereenigde kerkformaties *tegen te houden*, óók daar waar deze *formeel* tot stand kwamen.

De gereformeerden, die behooren tot het kerkelijk instituut, dat uit de reformatorische actie van 1834 ontstond, gevoelen het meest voor de Theologische opleidingsschool te Kampen. Dit is *hun* school, die hebben zij lief uit allerlei oorzaak, daarvoor bidden zij 't makkelijkst, daarvoor ijveren zij 't liefst, en waar zij door de meerderheid in het getal dit doen kunnen, beroepen zij liefst een candidaat van *dit* school.

En dit is uitnemend goed te begrijpen. Men kan hierover die broeders en zusters niet te hard vallen.

Maar zoodoende belichaamt zich langs zoo meer in deze school de voortzetting hunner kerkelijke traditie en van hun vroeger kerkelijk leven.

En hiervan gaat de school zelve de gevolgen ondervinden. Tot haar curatoren worden bij voorkeur en in meerderheid benoemd mannen, die vroeger behoorden tot het instituut van 1834, en bij benoemingen van hoogleeraren, wordt ook op *deze* qualiteit allereerst gelet; enz.

Zoo blijft '34 — wat men tegenwoordig »A" noemt — voortleven, *juist* in die *momenteele* en *eventueele* eigenaardigheden, waarin het *niet* moest voortleven.

En vooral tengevolge der reactie, die dit werkt, is het nu even begrijpelijk aan de andere zijde ook zoo gegaan.

De Vrije-Universiteit heeft met de zoogenaamde *doleantie* niets te maken.

Zij is uit de kerkelijke reformatie, die geheel ten onrechte met het woord doleantie wordt aangeduid, *niet* voortgekomen. Zij bestond al lang, vóór er van de reformatorische actie van '86 sprake was. Zij is medegesticht door mannen, die niets van die actie moesten hebben. Zij had ook een heel ander, hooger en veel verder reikend doel, dan de kerken aan Dienaren des Woords te helpen (dit was óók wel haar bedoelen, maar in de *tweede* plaats, *ondergeschikt* aan haar *eigen, universitaire* doel), en zij heeft van die *kerkelijke* actie in *elk* opzicht meer *schade* dan *voordeel* gehad.

Maar tengevolge dier kerkelijke actie zijn die kerken welke hierdoor sinds 1886 vrij kwamen van het genootschap van 1816, bijzonder tot deze Universiteit getrokken. Zij besloten *alleen* met *deze* Universiteit voor wat haar Theologische Faculteit aangaat *verband* te zoeken, en *kerkelijk* haar te *steunen* met geld en haar te *eeren* in haar professoren.

En nu is tengevolge van het opgeworpen en aanvaarde »beding" *dat de kerken haar »eigen inrichting" moeten hebben*, bij deze laatstgenoemde kerken de liefde tot en de betrekking op die Universiteit nog eene veel inniger geworden.

Men zag gevaar, en zette zich schrap, om dit kostelijk pand van echt gereformeerde oorsprong en herkomst te handhaven, — èn . . . zoo ongemerkt werd nu die Universiteit het middenpunt voor hen, die leven uit de actie van '86 — wat men tegenwoordig »B" noemt, — en stijft zij dat eigenaardig *momenteele* en *eventueele* in *dit* kerkelijk leven, dat nu juist *niet* voortleven moest.

En zóó *kan* het niet anders of die *tweeërlei* inrichting houdt de »A" en »B" staande, blijft de broeders in »A"-mannen en »B"-mannen verdeelen en doet voortleven al wat hier nog meer achter zit.

Zullen ooit de Gereformeerde kerken tot bloei en op krachten komen en die invloed op het leven der natie en der volken verkrijgen, die haar toekomt en die voor dit nationale leven zóó zeer noodig en gewenscht is, — dan *mag* dit eenvoudig niet zóó blijven, dan *moet* dit anders worden.

Dit alles heeft Prof. Bavinck ook duidelijk ingezien en dit alles spreekt hij ook uit in zijn brochure, waarin het bovenbedoelde voorstel staat afgedrukt.

De vraag is nu maar, *hoe* wordt dit anders èn beter, *Hoe* komen we *uit* deze mocielijkheid.

Men kan een knoop *doorhakken* en men kan hem *losmaken*.

Tot nog toe was men er op uit, om den knoop, dien men in 1892 heeft gelegd, *los te maken*.

Om eene *oplossing* te zoeken en voor te stellen, die *eenerzijds* aan de kerken en *anderzijds* aan de Vereen. voor Hooger Onderwijs *kon* voldoen; waardoor dus *noch* tegen de gereformeerde *beginselen*, *noch* tegen het *belang* van de gereformeerde kerken werd gehandeld.

Men wilde ook die beiderlei inrichting vereenigen. De studie en de examens gelijk maken.

Een mooi bedoelen. Als 't maar te verwerkelijken was. Doch naar onze meening is het dit *niet*.

Het te willen is de quadratuur van den cirkel zoeken.

Het is hier niet slechts *tweeërlei inrichting*, maar ook *tweeërlei opleiding*.

Eene Universiteit is nu eenmaal *geen* opleidingsschool.

En eene opleidingsschool is nu eenmaal *niet* eene Universiteit.

Men *kan* niet *dezelfde* inrichting *tegelijk* Universiteit èn opleidingsschool maken, want dan *verdwijnt* òf de Universiteit en *wordt* opleidingsschool, òf de opleidingsschool *verdwijnt*.

De vloot èn het landleger kunnen wel *practisch saâmwerken* tot één gemeenschappelijk doel en daarop hun *eigen* èn *eigenaardige* actie richten en daartoe overleg plegen, — maar vloot *blijft* vloot en landleger *blijft* landleger.

En *zoo* staat het ook tusschen Universiteit en opleidingsschool.

Eene Universiteit heeft haar *eigen* aard en leven en doel.

Eene opleidingsschool heeft haar *eigen* aard en leven en doel.

En die *eigen* aard en dit leven en dit doel is *niet* eender.

Dit belet nu wel niet, dat zij saâm kunnen werken tot het *practische* resultaat, om aan de Gereformeerde Kerken goede Dienaren te verschaffen, (net als vloot en landleger *practisch* hetzelfde kunnen bedoelen), maar hierbij blijft Universiteit *Universiteit* en opleidingsschool *blijft* opleidingsschool.

En — wij willen dit nu reeds uitspreken — hierom is o. i. het voorstel van prof. Bavinck *aanneemelijk*, omdat het eenvoudig de knoop *doorhakt* en de Theologische Faculteit opheft en daarmede de *universitaire* studie der Theologie prijsgeeft, — om *alleen* de Theologische opleidingsschool met de hierbij passende *school*studie te behouden.

Zoo blijkt al meer de juistheid van ons eerste oordeel, dat het Voorstel-*B. gelijk het daar ligt*, ons niet tot de gewenschte eenheid brengen zou, wijl het afstuit op *bezwaren van beginsel*, waarover niemand minder dan Prof. Bavinck willen zou, dat ter wille van eenig *opportunistisch belang* werd heengestapt.

Zijn Voorstel is dan ook alleen daaruit te verklaren, dat hij *in casu* metterdaad gewaand heeft, de klip der beginselen ontzeild te zijn.

Officieele Berichten.

(Met verkorting uit het Kerkblad van 14 April '99.)

Verslag van de Vergadering der Classis Dordrecht, op 3 Febr. '99.

Na opening door Ds. Renting, wordt de Classis geconstitueerd. Ds. Reuyl is praeses; Ds. Renting, assessor; Ds. Koers, scriba. Uit de credentiebrieven blijkt, dat de predikanten van Puttershoek en Rijdderkerk niet tegenwoordig zijn wegens ongesteldheid; dat door Puttershoek en Numansdorp een diaken is afgevaardigd. Deze ontvangen keurstem.

De ingekomen stukken komen in behandeling.

a. Een schrijven van de kerk van Amsterdam.

b. Een soortgelijk schrijven van de kerk van Rotterdam. Wordt besloten eene commissie te benoemen, om na te gaan in hoeverre er aan de begeerte dier kerken kan voldaan worden.

c. Een verzoek van de kerk van Puttershoek om gehlelijken steun, vijftig gulden, wordt toegezegd.

d. Enkele stukken uit Giesen-Nieuwkerk, behelzende een dankbetuiging voor den arbeid der Classicale deputaten aldaar verricht; als mede eenige protesten.

In verband hiermee wordt door de deputaten van Giesen Nieuwkerk rapport van hun arbeid uitgebracht.

De conclusien van dit rapport worden door de Classis met algemeene stemmen op één na aangenomen.

Een verzoek van Giesen-Nieuwkerk om den tweeden trap der censuur op enkele leden toe te passen, wordt niet ingewilligd.

e. Een schrijven van enkele leden uit Hendrik-Ido-Ambacht. Besloten wordt hierop niet in te gaan, maar zich te houden aan de genoemde besluiten.

De roepende kerk wordt opgedragen, allereerst op het agendum voor de volgende Classikale vergadering te plaatsen: Doop en Tucht, Emeriti Pred. etc. en Opleiding.

Verschillende deputaten brengen rapport uit.

a. Die van Alblasserdam geven de verblijdende tijding, dat de ineensmelting van de kerken A en B aldaar is tot stand gekomen.

b. Die voor de Zending zijn van oordeel, dat deze arbeid van de plaatselijke kerk moet uitgaan, en dat de Classis dient op te wekken. Zij stellen voor een commissie van drie broeders te benoemen, die nadere inlichtingen geeft, hoe er het best kan gearbeid worden. Dit wordt aangenomen.

c. Die voor de Theol. School deelen mee, dat in vele kerken agenten voor die school zijn aangesteld.

d. Ds. de Jong herinnert, dat vele kerken nog niet gecollecteerd hebben voor de kas van Hulpbehoevende studenten.

Nadat als roepende kerk voor de volgende Classicale vergadering, te houden den eersten Woensdag en Donderdag in Mei, aangewezen is Nieuwlekkerland, sluit de praeses met dankzegging de vergadering.

Buiteuland.

Oostenrijk. De Protestantsche beweging in Oostenrijk.

Er is nog geen overzicht te geven van de beweging die zich in Roomsche kringen in Oostenrijk in de richting van het Protestantisme openbaart. Immers neemt de beweging steeds toe, zoodat berichten die heden gegeven worden, over een week den juisten stand van zaken niet meer weergeven, en ook doet men van Roomsche zijde veel om voor de buitenwereld te verbergen wat er eigenlijk omgaat.

Maar zeker is het dat het eene krachtige beweging is. Volgens de *Reichsbote* schrijft een Roomsch blad: „In Eger zijn voor korten tijd 1100 menschen overgegaan, bij Dux een geheel dorp met pak en zak. In noordelijk Boheme gelijkt de beweging op een steeds aangroeiende lawine, en wanneer van de zijde van kerk en staat niet aanstonds gepaste middelen aangewend worden, dan zal in de volgende vier weken geheel noordelijk Boheme van Eger tot Reichenberg en nog verder voort tot het Protestantisme overgegaan zijn." In Pirkenhammen bij Karlsbad is men besloten tot het Protestantisme over te gaan; het handelshuis Wrieg en Comp. wil aldaar een bedehuis laten bouwen. In de dorpen rondom Karlsbad, Aich, Fischern en vele andere meer is men gereed om de Roomsche kerk vaarwel te zeggen. In Karlsbad zelf hebben zich op den laatsten Zondag niet minder dan 1000 menschen aangemeld om tot het Protestantisme over te gaan, en zoo gaat het tot in het oneindige voort in alle Duitsche plaatsen en streken van noordelijk Boheme. De Roomsche priester, die deze mededeelingen doet, meent dat slechts één zaak de beweging kan stuiten en wel: „een rechtvaardig absolutisme totdat alle ontroerde gemoederen tot rust gebracht zijn, en terwijl dit heerscht: het terugnemen van alle verordeningen en besluiten die voor de Duitsche Oostenrijkers noodlottig zijn, in het bijzonder van alle uitgevaardigde verordeningen die betrekking hebben op de taal, scheiding der nationaliteiten ten einde te verhoeden dat nieuwe verdrukking plaats heeft en in de eerste plaats het tegengaan van alle verdere overgangen tot het Protestantisme door gepaste verbodsbepalingen aan de predikanten in de streken waar de beweging zich openbaart, voorlichting der bevolking over de maatschappelijke en politieke gevolgen van verdere overgangen, enz. maar spoedig, spoedig"

Omdat de Duitschers in hun nationaliteitsgevoel voortdurend gekrenkt werden, is eindelijk een agitatie in het leven geroepen, welke de leus doet hooren: „breek met Rome." Stelselmatig werd het Duitsche element tegengestaan en het Czechische krachtig bevorderd. De Roomsche geestelijkheid werkte daarin sterk mede. In 719 zuiver Duitsche gemeenten zijn 618 Duitsche en 562 Czechische priesters. Dus werd bijna de helft van de Duitsche gemeenten onder Czechischen invloed gebracht.

In 114 gemengde gemeenten werken slechts 23 Duitsche priesters en 272 Czechische. Kennelijk wordt in zulke streken, waar een Duitsche en Czechische bevolking samenwoont, het Duitsche element zooveel mogelijk verdrongen; in dien strijd staan de Czechische priesters vooraan.

Daarom vond de leus „breken met Rome" bij de Duitschers weerklank.

De Duitscher wil zijn nationaliteit, zijn taal, zijn zeden en gewoonten niet prijsgeven, en omdat de vertegenwoordigers van Rome hem van die goederen zoeken te berooven, wendt hij zich met afkeer van Rome af. Maar Rome is eene politieke en eene godsdienstige macht en daarom doet de nationale beweging zich ook op het terrein van den godsdienst kennen. Hij, die zich van Rome losmaakt, breekt natuurlijk ook met de leer die Rome brengt.

Nu is het niet te ontkennen dat blijkens de historie der kerk menige beweging tot reformatie der kerk mede voortkwam uit staatkundige en maatschappelijke overwegingen. De reformatie in Zürich kreeg daardoor zooveel uitbreiding, omdat men gevoelde dat de pauselijke invloed den staat moreel en nationaal te gronde richtte. De reformatie in Genève begon met twisten tusschen de zoogenaamde Mamelukken, of aanhangers van den Hertog van Savoye, die de vrijheid van de stad aanrandden. Genève zag reeds lang in zijne door hertogen van Savoye aangestelde bisschoppen de vijanden zijner vrijheid. De prior van St. Victor, Frans van Bonivara, die zijn landgenooten opriep om vrij en der vrijheid waardig te worden, werd door Philippus van Savoye aan een pilaar gesmeed; 6 jaren lang zuchtte hij in zijn onderaardschen kerker, totdat na zware beroeringen de invloed van Savoye geheel werd gebroken door het verbond met Bern en de reformatie zegevierde. Ook in Duitschland, Engeland en in ons vaderland werd de reformatie bevorderd door staatkundige bewegingen. Of omgekeerd deed de ontwaakte godsdienstige behoefte de dorst naar vrijheid ontstaan.

Maar het was het voorrecht in de dagen der groote reformatie dat God mannen verwekte als Luther, Zwingli, Calvijn, John Knox, bij welke de gedachte op den voorgrond stond: „Zoekt eerst het Koningrijk Gods en zijne gerechtigheid en al het andere zal u worden toegeworpen." Het waren mannen die alleen na een bange worsteling der ziel met Rome gebroken hadden. Het kostte soms wel moeite om de beweging tot reformatie in het rechte spoor te houden. De voorvechters van de vrijheid in Genève waren libertijnen „die wel den paus hadden uitgetrokken, maar het Evangelie niet wilden aantrekken." Nu zou het voor Oostenrijk te wenschen zijn indien er mannen als reformateurs optraden, om de beweging welke zich thans aldaar openbaart, in de rechte bedding, in de rechte sporen te leiden. Maar Luthers en Calvijns zien wij nog niet in Oostenrijk aan het werk. Al gaan ook vele Roomsche geestelijken met de beweging mede, het is de vraag of deze geschikt zijn om zonder voorbereiding de nieuwe kerken te dienen. Dat men van uit Duitschland de nieuwe protestantsche gemeenten van herders en leeraars zal kunnen voorzien betwijfelen wij. De Oostenrijksche regeering zal hen niet voetstoots toelaten, en het is de vraag of er in Duitschland voor zulk een moeilijken arbeid geschikte personen te vinden zijn.

Men schrijft uit Oostenrijk dat men van de overgekomenen kan getuigen dat zij „de sieraden der gemeenten zijn." Het is te hopen dat deze getuigenis meer dan eene phrase is.

Vóór den dertigjarigen oorlog is in Boheme het Woord Gods met kracht verkondigd. Zou nu andermaal een wolk van genade over dit land heendrijven om zijn malsche droppen daarover uit te gieten?

Dit is zeker dat de beweging in Oostenrijk niet kunstmatig is verwekt. Als zij uit God is, zal dezelfde God die haar deed ontstaan ook de mannen geven, die haar in de rechte sporen moeten leiden.

Dat er alle reden is om de beweging in Oostenrijk met zekere bezorgdheid gade te slaan, blijkt uit een artikel in de Oostduitsche „Rundschau", waarin een Luthersch predikant aan de bekeerlingen uit de Roomsche kerk raadgevingen geeft omtrent de keuze, die zij te doen hebben tusschen de Roomsche en de Gereformeerde kerk. Volgens dien predikant moeten de menschen die Rome vaarwel zeiden in Boheme tot de Luthersche kerk overgaan. Want er is maar één Gereformeerde kerk waarin de Duitsche taal gebruikt wordt, terwijl er een groot getal Czechisch gereformeerde gemeenten zijn. Het kon dus gebeuren dat men bij een verstokte Czechische gemeente ingedeeld werd. De verhouding in Moravië is dezelfde, ook daar moet men de Luthersche kerk kiezen.

Daarentegen mag zich niemand in *Silezië* laten bewegen om tot de Luthersche kerk over te gaan. De Duitsche Silezien kiezen zonder voorbehoud de Gereformeerde kerk; want in de Luthersche kerk is de superintendent Hause oppermachtig, en deze is tot zijn superintendentschap gekomen door concessiën aan de Polen. De Luthersche kerk in Silezië kan daarom geen toevluchtsoord voor nationaal gezinde Duitschers zijn.

In Graz moet men zich ook niet bij de Lutherschc kerk voegen, omdat de houding van den kerkeraad en den predikant tegenover den predikant May, die het eerste offer van het clericalisme genoemd wordt, afgekeurd wordt.

In Triest mag men zich ook niet aansluiten bij de Lutherschen, omdat hun bejaarde predikant Roomsche schoonzoons bij leger en vloot heeft; de Gereformeerde predikant Schalenbek houdt men voor goed Duitsch gezind. Dergelijke artikelen doen zien hoezeer het noodig is, dat mannen vol van geloof en van den Heiligen Geest in Oostenrijk optreden om leiding te geven aan eene beweging, die door zoo velen met belangstelling gevolgd wordt.

Zwitserland. De doop niet noodig.

De Evangelische synode in het kanton Zürich heeft een nieuw statuut voor de Protestantsche landskerk ontworpen, hetwelk nog aan eene volksstemming moet onderworpen worden alvorens kracht van wet te hebben. Volgens dit statuut wordt met 63 tegen 53 stemmen volgens de voordracht der commissie en tegen die van den kerkeraad bepaald, dat de doop niet noodzakelijk is om tot de landskerk te behooren. Men heeft het zeker wat al te gevaarlijk geacht om deze verklaring zoo maar rauwelings de wereld in te zenden, daarom is er een protokol aan toegevoegd waarbij de synode verklaart dat zij de groote waarde van den doop erkent en haar nadrukkelijk aanbeveelt. Deze beslissing werd met 51 tegen 49 stemmen genomen. Er bestaat nu nog mogelijkheid dat in de later uit te vaardigen kerkorde de doop opgenomen wordt; maar het feit blijft, dat men tot de landskerk van Zürich behooren kan, en dat men tot het avondmaal kan worden toegelaten, ja dat men als predikant voor haar kan optreden, zonder gedoopt te zijn. Het conservatieve *Berner Tageblatt* zegt met recht met het oog op de besluiten der synode, dat deze het begin zijn van de zelfverwoesting der landskerk.

De Roomsche bladen in Zwitserland wijzen op het besluit als een teeken van het verval van het Protestantisme, zij stellen den dekenFurrer te Zürich, die het voorstel in de synode deed, de vraag of een weinig eenheid niet te verkiezen is boven de onbeperkte vrijheid die Furrer voor alle gevoelens in zijne kerk eischt.

Het bovengenoemd Berner blad ziet den toestand dan ook zeer duister in, omdat de kerk